

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 5, Sayı:20, Eylül 2019, s. 244-265

İmren ARBAÇ

Yeditepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı,

imren.arbac@yeditepe.edu.tr

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA CEPHEDEKİ SOVYET KADINLARI

Özet

İkinci Dünya Savaşı, Sovyetler Birliği'nde yaşayan kadınların hem cephede ve hem de cephe gerisinde faal olarak katılmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Sovyet kadınları, Kızıl Ordu içinde, erkeklerle aynı eğitimi alarak, savaş döneminde erkeklerle birlikte ön saflarda savaşmışlardır. Cephe gerisindeki Sovyet kadınları, İkinci Dünya Savaşı'nın kazanılmasında, cephedeki askerlerin ihtiyaç duyduğu teçhizatların kısa sürede hazırlanıp cepheye gönderilmesinde gösterdikleri olağanüstü çabalarının yanı sıra, askerlerin tıbbi yardım ve bakımıyla da ilgilenmişlerdir. Ayrıca Sovyet kadınları, askerlerin moralini yüksek tutan en önemli unsurlardan biri olan, onların cephe gerisindeki tüm sevdikleri ve yakınlarıyla haberleşmelerini sağlamışlardır. Askerlerin giyecek ve yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması için özveriyle çalışıp cepheye bu malzemelerin en kısa sürede ulaşmasına yardımcı olmuşlardır. Sovyetler Birliği'nin, İkinci Dünya Savaşı'nda yaşadığı tüm kayıplarına rağmen kazançlı çıkmasında, Sovyet Kadınları'nın cephede ve cephe gerisinde ortaya koydukları kararlı, yorulmaz çabalarının ve direnmesinin büyük payı vardır.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, Sovyet Kadını, Savaşta Kadınlar, Kızıl Ordu, Stalin Dönemi.

SOVIET WOMEN AT THE FRONT IN THE SECOND WORLD WAR

Abstract

Second World War, both in front of the women living in the Soviet Union and gained a new dimension with the participation as well as active behind the front. Soviet women, with men taking the same training in the Soviet Union, the Red Army during the war fought in the front line with them. Facade behind the Soviet wo-

men, in winning the Second World War, prepared and sent to the front as soon as possible of the equipment needed by the soldiers at the front, as well as the extraordinary efforts they were interested in the military medical assistance and care. In addition, the soldiers' morale high holding one of the most important elements have provided all communication with relatives and loved ones behind their facade. Devotedly worked on the front to meet the soldiers' clothing and food needs are helped to achieve in a short period of these materials. The Soviet Union, despite all its losses to capitalize on the experience of the Second World War, Soviet women in front and behind the stable put forward, there is a large share of the tireless efforts and resist.

Keywords: Second World War, the Soviet Women, Women in War, the Red Army, Stalin Era.

GİRİŞ

Aşağıdaki satırlar, “SSCB’de Kadınlar” adlı eserin giriş sayfasında, eserin yazarı ve hazırlayıcısı olan E. M. Kotlyarskaya’nın ifadesiyle tüm Sovyet kadınlarına ithaf edilmiştir:

“Sovyet kadınları... Birçok şanlı sayfa onları, Sovyetler Birliği Devleti’nin tarihinin içinde anlatır. Gerçekten de Sovyetler Birliği’ndeki birçok başarıda, Sovyet kadınlarının katkısı çok büyüktür. Devrim dönemi kadınlarının olağanüstü cesareti, ilk kadın komsomol¹ üyelerinin diri şevki, Büyük Anayurt Savaşı’nın acımasız döneminin eşleri, kız çocukları, annelerinin zafere olan samimi inançları, bizleri bugün de büyülemeye devam ediyor”².

Bilindiği gibi 1939 yılından 1945 yılına kadar süren birçok ülkenin katıldığı, dünya çapındaki iki savaştan biri olan İkinci Dünya Savaşı, 20. yüzyılda en çok insan kaybının yaşandığı küresel bir savaştır. Bu savaşa katılan devletler arasında ABD, Sovyetler Birliği, Birleşik Krallık, Çin Cumhuriyeti ve Fransa müttefik devletler arasında yer alırken Almanya, İtalya ve Japonya mihver devletler arasındadır. İkinci Dünya Savaşı, yazılı tarihi kayıtlara göre 50 milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği ve nükleer silahların kullanıldığı acımasız bir savaştır.

Savaşın bilindik nedeni ve tam tarihi, Almanya’nın Polonya’yı işgal ettiği tarih olan 1 Eylül 1939, İkinci Dünya Savaşı’nın başladığı tarih olarak kabul edilir. Polonya’nın işgal edilmesi üzerine Fransa, Büyük Britanya, İngiliz Milletler Topluluğu’na bağlı birçok ülkenin de Almanya’ya karşı savaş ilan ettiği bilinmektedir.

Almanya’nın Sovyetler Birliği’ne saldırdığı tarih olan 22 Haziran 1941 - 9 Mayıs 1945 aralığındaki bu savaşın adı Sovyetler Birliği tarihinde *Velikaya Oteçestvennaya Voyna* (Великая

¹ Komsomol-Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin gençlik yapılanmasıdır. Komsomol, Genç Komünistler Birliği’nin kısaltmasıdır. Rusça tam adı, Vsesoyuznyy Leninskiy Kommunističeskiy Soyuz Molodyojı’nın (Sovyet Leninist Gençlik Komünistler Birliği) ilk hecelerinin kısaltmasıdır. Erkek üyelerine “komsomlets”, kadın üyelerine ise “komsomolka” denir. Tam adı Sovyet Leninist Genç Komünistler Birliği’dir. 1918 yılında Sovyet Komünist Gençlik Birliği adıyla kurulmuş, daha sonra Lenin’e olan saygının ifadesi olarak 1926 yılında Sovyet Leninist Genç Komünistler Birliği adını almıştır. II. Dünya Savaşı’nın kazanılmasında birlik üyelerinin payı büyüktür.

² Yelena Moiseyevna Kotlyarskaya, Jenşçını v SSSR, Moskva, Russkiy yazık, 1988, s.5.

Отечественная война) olarak geçmektedir. Bu savaşın adı, bazı Türkçe kaynaklarda *Büyük Vatanseverlik Savaşı*, *Büyük Vatan Savaşı* olarak geçmektedir. Sovyetler Birliği tarihinde büyük bir öneme sahip olduğunun vurgulandığı bu araştırmamızda, bu savaşın adının *Büyük Vatan Savaşı* olarak kullanılmasını doğru buluyoruz. Sovyetler Birliği'nin Hitler karşısında verdiği bu anlamlı mücadele, bu araştırmamızın tamamında *Büyük Vatan Savaşı* olarak geçecektir.

SOVYETLER BİRLİĞİ VE ALMANYA ARASINDA İMZALANAN 23 AĞUSTOS 1939 TARİHLİ SALDIRMAZLIK PAKTI VE GİZLİ PROTOKOL

Sovyet Yönetimi, 1932 yılından itibaren büyük bir dünya savaşı çıkacağını öngörüyordu. Türkiye Başbakanı İsmet İnönü, 1932 yılında Moskova'ya yaptığı resmi ziyaret sırasında, Sovyet lideri İosif Vissarionoviç Stalin'in isteği üzerine silah fabrikalarının Uralların arkasında kurulduğunu öğrenir. İsmet İnönü, Sovyet lideri İosif Vissarionoviç Stalin ile görüşmelerinde, bunun nedenini sorduğunda Stalin, Batı Avrupa ile tekrar büyük bir savaş olacağına inandıklarını ve bu nedenle bu savaşa hazırlık yaptıklarını ifade eder³.

1938 yılında İngiltere ve Fransa, Hitler'in isteği doğrultusunda, Çekoslovakya'nın Almanya'ya verildiğini kabul eden Münih Anlaşması'nı imzalamaları Sovyetler Birliği'ni endişelendirir.

Bu yüzden Batılılara güven duymayan Sovyet hükümeti, bir yandan Batılılarla görüşürken bir taraftan da Almanya ile paralel görüşmelerde bulunur. 15 ve 17 Ağustos 1939' da Vyacheslav Mihayloviç Molotov ikinci kez Moskova'daki Almanya Büyükelçisi Friedrich Werner von der Schulenburg'u kabul eder. Schulenburg, iki ülke arasında dostluğu yeniden kurmak ve Doğu Avrupa'nın toprak sorunlarını çözmek için Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop'un en yakın zamanda SSCB'ye ziyareti konusunda resmi Alman teklifini Molotov'a iletir. Molotov ilk olarak Sovyet Hükümeti'nin Almanya ile Saldırmazlık Paktı ve ayrıca Pakt'ın organik kısmını oluşturan dış politika konularıyla ilgili "*özel bir protokol*" yapmak arzusunu ifade eder. Berlin yönetimi bu teklifi kabul eder⁴.

19 Ağustos 1939'da Sovyet-Alman kredi Antlaşması imzalanır. Bu antlaşmaya göre Berlin yönetimi, SSCB'ye %5 yıllık faizle mal ve malzeme alması için 200 milyon Mark uygun kredi verir. Aynı gün Molotov, Ribbentrop'un ziyaretinin Alman tarafı için kabul edilmez olsa da 26 Ağustos'ta olmasını önerir. Schulenburg'un iknaları ve vaatleri bir işe yaramaz. Bunun üzerine devreye bizzat Hitler'in kendisi girer. Hitler, "Sovyetler Birliği'nin tüm taleplerine karşı çıkmamak için 21 Ağustos 1939'da Stalin'e kişisel bir mesaj yoluyla başvurarak Ribbentrop'u 23 Ağustos 1939'dan önce kabul etmesini rica eder, öyle ki Almanya-Polonya ilişkilerindeki krizin günden güne patlak verebileceği nedeniyle" böyle bir ricada bulunur. Hitler, mesajında ayrıca paktın yanı sıra, bir protokolün de yapılması ve imzalanmasının kapsamlı ve sınırsız güçler sağlayacağını vurgular.⁵ Bunun üzerine İosif Vissarionoviç Stalin, Führer'in teklifini kabul eder.

³ İsmet İnönü, Hatıralar, 2. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s.253.

⁴ Документі внейней політики ССРС, Т. XXII, 1939 г., Книга. 1, с.612.

⁵ God krizisa 1939-1939: dokumenti i materialı, Cilt. 2, s..273.

Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop'un Moskova'ya gelişi Avrupa'da çok yankı uyandırdı. Sovyetler Birliği ve Almanya arasındaki çelişkileri bilen Batılı devlet liderleri, bu duruma çok şaşırılmışlardır. Fransız Askeri Birliği Başkanı, Londra'nın fikrini beklemeden Sovyet Generali Kliment Yefremoviç Vorosilov'a başvurarak Sovyet-Fransız Askeri Sözleşmesi yapılması teklifinde bulunmuştur, ancak bu teklif beklenilmesi gerektiği gerekçesiyle Sovyetler Birliği tarafından ertelenmiştir. Sovyetler Birliği, bir yandan da Büyük Britanya ve Fransa ile ilişkileri koparmak istemiyordu. Sovyet yönetimince bu ülkelere resmi olarak, Almanya ile görüşmeleri durdurmanın veya İngiliz-Fransız-Sovyet görüşmelerini yavaşlatmanın mümkün olmadığı beyan edilir⁶.

21 Ağustos 1939'da Kliment Yefremoviç Vorosilov olağan askeri oturumda SSCB'nin, Üçlü askeri İttifak antlaşması imzalamak niyetinde olduğunu söyler.

19 Ağustos 1939'da Schulenburg'a, daha önce Baltık ülkeleri ile yapılan Saldırmazlık Antlaşmaları tarzında bir anlaşma örneği olan, Sovyet Saldırmazlık Paktı'nın taslağı sunulur, bu pakta göre Sovyet tarafı, Almanya saldırıya uğradığı takdirde tarafsız kalacağına ilişkin bir koşul eklenir. Saldıran taraf Almanya olursa, bu anlaşmanın zaten otomatik olarak geçersiz olacağı kabul edilir⁷.

Bu anlaşma ile Stalin bir yandan Hitler'in saldırısından uzak kalmayı amaçlamış bir yandan da batılı devletlerle görüşmeleri devam ettirmeyi hedeflemiştir: Öyle ki Polonya'ya saldırmaya hazırlanan Hitler için böyle bir koşul kabul edilir bir koşul değildir. Bunun Stalin de farkındadır, ancak antlaşmaya böyle bir koşulun konulması Moskova'ya da geri çekilme imkanı verdiği gibi, Ribbentrop'un başarısız olması durumunda da batılı ülkelerle görüşmeleri sürdürme fırsatı veriyordu. Stalin tecrübeli bir politikacı tavrıyla aslında Rusların deyimiyle "iki tahtada" oynuyor ve kendini alternatifi olmayan kararlara bağlamak istemiyordu. Bunun nedeni kuşkusuz Stalin'in, ne Hitler'e ne de batılı devletlere güveninin olmamasıydı. Stalin olumsuz sonuçlarda sorumluluğu paylaşmak, bir yandan da daima kendine alternatif bir hareket imkanı sağlamak zorunda olduğunu düşünüyordu⁸.

Bu durum, ünlü Sovyet tarihçi ve araştırmacı A. Yu. Sidorov'un ifadesiyle şöyle ifade edilir: "23 Ağustos 1939'da Alman Dışişleri Bakanı Kremlin'e gelerek Stalin ve Molotov ile görüşmelerde bulunur. Ziyaret inanılmaz bir aceleyle yapılmıştır, öyle ki Alman heyetinin uçaklarından biri, Sovyet Hava Savunma (PTO⁹) araçları tarafından Velikie Luki bölgesinde yanlışlıkla vurulmuştur. Çünkü Hava Savunma Komutanlığı'na Alman heyetinin geleceği önceden bildirilememiştir. Sonuç itibarıyla görüşmeler çok başarılı geçer. Saatler içinde iki taraf, tüm görüşülen konularda uzlaştılar, bu arada Alman bakan ise bu görüşmede, tüm kararları Hitler ile telefonda konuşarak onaylar. Ribbentrop ve Molotov 23'ü 24'e bağlayan Ağustos gecesi Sovyet-

⁶ A.g.e., s.302.

⁷ Dokumenti vneşney politiki SSSR, T. XXII, 1939 g. Kn. 1, s. 618-619.

⁸ A. Yu Sidorov, N. Ye. Kleymyonova, İstoriya mejdunarodnih otnoşeniy 1918-1939 g. "Predvoenniy političeskiy krizis 1939 g." Tsentrpoligraf, Moskva, 2008, s.286.

PTO –Protivo-vozdşnaya oborona (Sovyet Hava Savunması)

Alman Saldırmazlık Paktı'nı ve anlaşma ekindeki gizli ek protokol'ü imzalarıyla kesinleştirdiler¹⁰.

Sovyetler Birliği ve Almanya arasında imzalanan *Saldırmazlık Paktı* 23 Ağustos 1939'da 10 yıllık bir süreliğine imzalanır ve imzalandığı anda yürürlüğe girer. Bu antlaşmanın birinci maddesi, anlaşma yapan tarafların birbirleriyle ilişkilerinde her türlü şiddet, saldırgan eylem ve her türlü saldırıya karşı olması, bunun dışında, diğer devletlerle birlikte de bunların yapılmayacağı deklere edilir¹¹.

III. ve IV. maddelerde iki ülkenin ortak çıkarlarını ilgilendiren konularla ilgili konsültasyon yapılması ve sorunların barışçıl yolla çözülmesi öngörülür. IV. Madde yeni bir madde olarak eklenir. Bu maddeye göre taraflardan hiçbiri "*diğer ülke aleyhine doğrudan veya dolaylı olarak*" yönelen "*diğer ülkelerle herhangi bir gruba katılamaz*", ifadesi bu da İngiliz-Fransız-Sovyet görüşmelerinin sürdürülmesini ve SSCB'nin anti Alman koalisyonlara girmesini de olanaksız kılyordu¹².

Almanya ile Saldırmazlık Antlaşması imzalayan Sovyetler Birliği, Almanya'nın Polonya'ya saldırması karşısında tarafsız kalma garantisi vermiştir. Polonya'nın tümüyle yok edilmesi sadece, Almanya'nın güçlenmesi anlamına gelmiyor, doğrudan doğruya doğru topraklarının genişlemesi SSCB topraklarına girişi anlamına geliyordu. Sovyet tarafsızlığı için Berlin tarafından ödenenecek bedel "*gizli protokol*" de gizliydi. Bu dikkate değer belge, Doğu Avrupa'da her iki devletin "*çıkart alanlarının*" ayrılmasına yöneltilmişti. Bu protokole "*Polonya devleti içine giren bölgelerin topraksal-politik yeniden düzenlenmesi halinde Almanya ve SSCB'nin "çıkart alanlarının" ayrılması Narev, Visla, Pissa ve San ırmaklarının çizgisine göre, "Baltık Devletleri içine giren bölgelerin toprak ve politik olarak yeniden düzenlenmesi halinde" ise iki ülke "çıkart alanlarının" ayrımının Litvanya'nın kuzey sınırından geçeceğinden bahsedilmiştir. Protokolde ayrıca SSCB'nin Bessarabya'daki çıkarı vurgulanmıştı, o sırada Alman tarafı bu toprakla ilgili kendi "tam politik ilgisizliğini" beyan etmiştir. (O sırada Bessarabya'ya hakim olan Romanya, taraflardan hiç birinin "çıkart alanı" arasında bulunmuyordu. Her iki devlet Vilno Bölgesi ile ilgili olarak Litvanya'nın çıkarlarını tanıdıkları konusunda anlaşmışlardır. Litvanya'nın bir parçası sayılan Vilno Bölgesi'nin bu paylaşımı, Polonyalılar tarafından uygun bulunmaz. Almanya 23 Ağustos 1939 *gizli protokol* imzalanana kadar, Vilno Bölgesini Polonya'nın bir parçası olarak görüyordu. Ayrıca belirtmek gerekirse, Vilno'nun Polonya'ya ait olduğu, Milletler Cemiyeti ve birçok ülke tarafından savaş öncesi dönemde kabul edilmişti¹³.*

Böylelikle Almanya ve SSCB arasında yapılan *gizli protokole* göre Sovyetler Birliği'nin "*çıkart alanına*" Letonya, Estonya, Finlandiya, Bessarabya ve Polonya Devleti'nin doğu kısmı (Batı Ukrayna, Beyaz Rusya toprakları, ayrıca Polonyalıların en yoğun nüfusunun bulunduğu Lüblinskoe ve Varşova Voyvodalıkları)- Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Rus İmparatorlu-

¹⁰ A. Yu Sidorov, N. Ye. Kleymyonova, İstoriya mejdunarodnih otnoşeniy 1918-1939 g. "Predvoenniy političeskiy krizis 1939 g." Tsentrpoligraf, Moskva, 2008, s.287.

¹¹ Dokumentı vneşney politiki SSSR, T. XXII, 1939 g. Kn. 1, s. 631.

¹² A.g.e., s.631-632.

¹³ Dokumentı vneşney politiki SSSR, T. XXII 1939 g. Kn. 1, s. 632.

ğu'nun bir parçası olan ve SSCB'ye dahil olmayan, yani hemen hemen tüm Avrupa toprakları olan topraklardı bunlar. Alman "çıkart alanına" giren topraklar ise Polonya'nın batı bölümü ve Litvanya'dır¹⁴.

Alman birlikleri, 1 Eylül 1939'da, Polonya'yı işgal etti. Avrupa'da savaşın patlak vermesi durumunda, Sovyet yönetimi, Almanya ile imzalanan gizli protokolü uygulamaya başladı. 17 Eylül 1939'da Kızıl Ordu birlikleri Polonya sınırını geçti ve Batı Beyaz Rusya ve Batı Ukrayna'nın kontrolünü ele geçirdi. Aynı yılın Kasım ayında, yasal olarak Belarus ve Ukrayna SSCB'ye dahil edilir.

Sovyet -Fin savaşı 105 gün sürmüştür, 30 Kasım 1939 da başlar ve 12 Mart 1940 da biter. Her ne kadar savaş, Kuzey- Batı stratejik konumunu güçlendiren SSCB'nin başarısıyla bitmesine rağmen, sonuçları politik ve manevi kayıplara neden olur. Dünya kamuoyu bu savaşta Finlandiya'dan yana tavır alır. 14 Aralık 1939'da birçok ülkenin talebi doğrultusunda SSCB, Milletler Cemiyeti'nden çıkarılır.¹⁵

Sovyetler Birliği, Finlandiya savaşı sonunda, ciddi prestij kaybına uğrar. Çok güçlü bir orduya ve politik stratejiye sahip olmadığı yolunda bir görünüm sergiler. Bu durum tüm dünya devletlerinin dikkatinden kaçmadığı gibi, sürekli olarak Avrupa'ya yayılarak ilerleyen Hitler Almanyasının da gözünden kaçmaz.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN BAŞLAMASI

"23 Ağustos 1939'da imzalanan *Sovyet - Alman Saldırmazlık Pakti*'nda ek olarak yer alan *gizli protokole* göre, Batı Belarusya, Batı Ukrayna, Letonya, Estonya ve Finlandiya Sovyetler Birliği'nin hakimiyet alanı içinde kabul ediliyordu. Ayrıca Almanya, Sovyetler Birliği'nin Besarabya'daki haklarını tanıyordu. Bu gizli anlaşmadan sonra Almanya, 1 Eylül 1939'da Polonya'yı işgal etti. Kızıl Ordu Birlikleri de 17 Eylül 1939'da Polonya sınırından içeri girdi ve iki ülke arasında sınır kabul edilen Vistül Irmağı'nın batısı boyunca ilerledi. 28 Eylül'de Alman-Sovyet sınırında yeni bir anlaşma yapıldı. Buna göre ilk anlaşmada, bahsi edilmeyen Baltık ülkesi Litvanya da, Sovyetler'in etki alanına bırakıldı"¹⁶.

Sovyetlerin 29 Kasım 1939'da Finlandiya'ya saldırması, Finlandiya'nın Sovyet ordusuna yenilerek 12 Mart 1940 tarihinde Sovyetlere Karelya bölgesi ve civardaki kentleri bıraktığını kabul eden bir anlaşma imzalamak zorunda kalmasından bir yıl sonra, 22 Haziran 1941 yılında Almanlar bu anlaşmayı ihlal ederek Sovyetler Birliği'ni işgal etmiştir¹⁷. Böyle bir saldırı karşısında şaşkına dönen Sovyetler Birliği ordusu, doğru bir askeri strateji oluşturamaz. Bu saldırı zamanı, Sovyetler Birliği tarihinde 1941-1945 yılları arasında zorlu ve bir o kadar acımasız olan bu dönem *Büyük Vatan Savaşı (Velikaya Oteçestvoennaya Voyna)* olarak adlandırılır.

¹⁴A. Yu Sidorov, N. Ye. Kleymyonova, İstoriya mejdunaraodnih otnoşeniy 1918-1939 g., "Predvoenniy političeskiy krizis 1939 g." Tsentrpoligraf, Moskva, 2008, s.289.

¹⁵ V.V.Moskovkin, Oteçestvoennaya istoriya, Rossiyskaya Federassiya ministerstvo obrazovaniya i nauki, İzdatelstvo Tümenskogo gosudarstvennogo i universiteta, 2008, s.265.

¹⁶ Nadir Devlet, Rusya Tarihi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013, s. 202.

¹⁷ A.g.e., s. 202.

Özellikle söz konusu bu dönem, Sovyet ve Rus dönemi generali G. F. Krivoşeev'in bu konuyla ilgili eserinde şu şekilde ifadesini bulmaktadır:

“Anavatanımızın tarihinde, 1941-1945 yılları arasındaki *Büyük Vatan Savaşı*, tüm ülke için trajik bir dönem ve Sovyet halkının en iyi karakteristik özelliklerinden olan olağanüstü cesaret, metanet, özveri ve güçlü bir yurtseverlik duygusunu açık biçimde yansıtan, en kahramanca sayfalardan biri olarak kalacaktır. Bugün bile gerek cepheye gerekse cephe gerisinde, şüphesiz çok ağır bir bedeli olan bu savaşta, Zafer'e ulaşmamızı sağlayan Sovyet halkının olağanüstü yüksek manevi gücünü ve eşine rastlanmayan kahramanlığından, kendimizden emin biçimde söz etmek mümkündür. Büyük Anayurt Savaşı yıllarında toplam kaybettiğimiz insan sayısı 26,6 milyon insandır”¹⁸.

Hitler'in Stalin ile 10 yıllık bir süreliğine yaptığı Saldırmazlık Antlaşması'na rağmen 22 Haziran 1941 tarihinde Sovyetler Birliği'ne hiç beklenmedik bir anda saldırır. Stalin, bu ani saldırı karşısında doğru dürüst bir askeri strateji oluşturamaz. Ve toplum üzerinde etkileyici bir motif olarak Vatan'ı Ana temasıyla ilişkilendirerek ünlü Ana temalı afiş hazırlatarak ülkenin her tarafında halk üzerinde geniş etki yaratılmasını sağlar.

Bu Ana afişi üzerinde yazılı “*Anavatan çağırıyor*” sloganıyla bir eliyle çocuklarını savaşa çağırarak 1941 yılında ünlü ressam İ. Toidze'nin çizdiği anne motifi, diğer eliyde ise vatanın tehlikede olduğuna vurgu yapan seferberlik ilanını tutmaktadır. Daha sonra, bu afişin heykele dönüştürülen biçimi, Stalingrad (Volgograd) Zaferi anısına Mamayev Kurgan Tepesi'nde yapılmış ve heykel 1959-1967 tarihleri içinde tamamlanmıştır.

19

¹⁸ Grigoriy Fyodotoviç Krivoşeev, *Velikaya Oteçestvennaya bez grifa sekretnost, Noveşee spravoçnoe izdanie*, İzdatelstvo Veçe, Moskva, 2009, s. 53.

¹⁹ [https://gallerix.ru/storeroom/1973977528/N/1019548323/\(27.04.2019\)](https://gallerix.ru/storeroom/1973977528/N/1019548323/(27.04.2019)).

²¹ [https://www.google.com/search?q=родина+мать+зовёт&sa=X&rlz=\(27.04.2019\)](https://www.google.com/search?q=родина+мать+зовёт&sa=X&rlz=(27.04.2019)).

20

Bu afiş ile verilmek istenen mesaj, toplum üzerinde çok etkili olur. Güçlü Alman orduları karşısında çok sayıda Sovyet askerinin ölümü, her Sovyet vatandaşı üzerinde üzerinde çok etkili olur. Sovyet kadınları, savaş başladığı andan itibaren cephe de savaşmak için sürekli dilekçeler verirler. Ancak Sovyet yönetimi, kadınların cephe de savaşma isteklerine ancak bir yıl sonra 1942 yılında çıkardığı bir kararname ile onay verecektir. Güçlü Alman ordusu karşısında çok asker kaybına uğrar, savaşan askerlerden boşalan yerleri doldurmak üzere savaşa gönüllü katılan kadınlar, askeri eğitime tabi tutularak Kızıl Ordu birlikleri içinde, cephe gerisinde olduğu gibi cephelerde de sıcak savaşın içinde yerlerini alırlar.

G. F. Krivoşeev'in yukarıda bahsedilen eserinde, İkinci Dünya Savaşı süresince, savaşmak için orduya katılan Sovyet kadınlarının sayısını tam olarak belirleyen istatistiksel verilerin bulunmadığından söz edilmektedir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda bilindiği kadarıyla, ordu saflarında 1.000.000'a yakın Sovyet kadınının, Kara Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleri'nde, ayrıca partizan ve yeraltı birliklerinde aktif olarak görev aldığı tahmin edilmektedir²¹.

Hitler'in 22 Haziran 1941 saldırısıyla başlayan *Büyük Vatan Savaşı* ilerleyerek Stalingrad-Leningrad-Moskova üçgenininde ilerler. Özellikle Leningrad savunması 900 gün sürer, şehrin etrafı sarılır ve şehre yiyecek, giyecek, ilaç gibi tüm yaşamsal öneme sahip temel ihtiyaç malzemelerinin girişi engellenir. Etrafı kuşatılan şehirde yaşayan insanların çoğu soğuktan ve açlıktan ölür. Ancak yine de bu şehri sonuna kadar savunurlar ve Hitler'in ordusu hezimete uğrar. Bu insanlar için 1956-1960 yılları içinde Leningrad'da Piskaryovskiy Anıt Mezarı Birçok esere ve filme konu olan Leningrad Savunması (Leningrad Blokajı) uğrunda feda edilen onca insan için bugün bile duyulan aynı acı, şehre gelen yerli ve yabancı turistlerce de derinden paylaşılmaktadır.

²¹ Grigoriy Fyodotoviç Krivoşeev, *Velikaya Oteçestvennaya bez grifa sekretnosti, Noveşee spravoçnoe izdanie*, İzdatelstvo Veçe, Moskva, 2005, s.33.

²¹ <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B8%D1%81> (29.05.2019).

²¹ ²¹ Cumhuriyet, 22 Eylül 1967.

İkinci Dünya Savaşı ardından Türkiye –Sovyetler Birliği arasında yaşanan gerilimden uzunca bir süre sonra ilk kez Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel 1967 yılında Moskova’ya yaptığı resmi ziyaret sonrası beraberindeki heyetle birlikte Leningrad’a gitmişler ve Leningrad’da bulunan *Piskaryovskiy Anıt Mezarlığı*’na giderek bir protokol ziyaretinde bulunmuşlardır. Burada İkinci Dünya Savaşı sırasında Leningrad savunmasında ölen 650 bin Sovyet vatandaşını sembolize etmek için dikilmiş anıta kırmızı-beyaz karanfiller ve kasımpatlardan yapılmış üzerinde “TC Başbakanı Süleyman Demirel” yazılı bir çelenk koymuştur. Türk heyeti Piskarevs Memorial Mezarlığı’na yaptıkları ziyareti şu sözlerle ifade etmiştir:

“İkinci Dünya Savaşı’nda 29 ay boyunca Alman işgali altında kalan Leningrad’da Büyük Mezarlık’ı geziyorduk. Bando ağır ağır Chopin’in matem marşını çalıyordu. 650 bin kişi gömülüydü şu üzerine bastığımız topraklara... Hepsi açlıktan, soğuktan, bombadan ölmüştü bu insanların... O yıllara ait fotoğrafları görünce savaşın faciata daha iyi anlaşılıyordu”²³.

Bir Türk Başbakanı’nın ağızından dökülen bu ifadeler, Leningrad Savunması’nın ne denli zorluklarla başarıya ulaştırıldığını ve bu savunma sırasında canlarını ortaya koyan Sovyet insanların yaşadıkları trajediyi ortaya koyuyordu aslında. Savunma sırasında kaybedilen 650 bin insanın anısına dikilen mezarlıktaki anıt da, bu insanları bir anlamda ölümsüz kılıyor ve yaşanan acıların gelecek nesillerce unutulmamasını sağlıyor.

BÜYÜK VATAN SAVAŞI’NDA SOVYET KADINLARININ SOVYETLER BİRLİĞİ SİLAHLI KUVVETLER BİRLİKLERİNE MOBİLİZASYONU

Almanya ve Sovyetler Birliği arasında 23 Ağustos 1939 yılında 10 yıl süreliğine imzalanan *Saldırmazlık Antlaşması*’na rağmen 22 Haziran 1941 yılında Alman Birlikleri sabahın erken saatlerinde Sovyetler Birliği’ni işgal etti. Bu durum Sovyetler Birliği’nin hiç beklemediği bir anda meydana geldiği için ülke insanı çok çaresizce acımasız savaşın içine düşmüştür. Çok sayıda Alman birlikleri bir anda Sovyet topraklarını bombalamaya başlamıştır

Yaşanan bu trajedi içinde ülkede savaşabilen tüm erkek nüfus ülke savunmasında görev alır. Geride kadınlar, yaşlılar ve çocuklar kalır.

Ancak Sovyet kadınları, savaşın ilk gününden itibaren vatanını, toprağını, evini, çocuklarını yok eden acımasız düşmandan korumak için orduya ve milis güçlere gönüllü olarak katılmak istediler. Bunun için ordu yönetimine defalarca dilekçeler vererek gönüllü olarak savaşmak istediklerini beyan ettiler.

1941 yılı Temmuz ayında 4 binden fazla Krasnodar şehrinden kadın ve genç kız orduya katılmak için baş vuruda bulundular. Savaşın ilk günlerinde cepheye 4 bin kadın ve genç kız İvanovo’dan gitti. Çitin Bölgesinden’tan 9754 genç kız Kızıl Ordu savaşçısı oldu. Bunlardan 3754’ü orduya Komsomol Gençlik Teşkilatı’nın verdiği izin belgeleriyle orduya katıldı. 1941

yılında Kazakistan'ın Karagandı Bölgesinden gelen 25 bin gönüllü dilekçeleri içinden, 10 binden fazlası kadınlardan gelmiştir²⁴.

Savaş yılları boyunca, üç kadın havacılık alayı kurulmuştur. Kadınlar, Hava, Kara ve Deniz Kuvvetlerinde savaştılar. Kadınlar ayrıca donanmada, tank kuvvetlerinde, düşman topraklarına iniş kuvvetlerinde ve ağır silahlarının kullanıldığı birliklerde görev yaptı. Moskova, Leningrad, Stalingrad, Kiev, Odessa, Sivastopol, Novorossiysk, Kerç, Minsk ve diğer önemli askeri operasyonlarda kentlerin savunmasına büyük katkı sağladılar. Nazilere karşı silahlı mücadelenin katılımcıları olan kadınlar, Anavatanlarının kurtuluşu için tüm güçleriyle çalıştılar. Sovyet Kadınları Silahlı Kuvvetler'in belirleyici tüm savaşlarında doğrudan ve aktif olarak rol almıştır²⁵.

Daha önce de belirttiğimiz gibi *Büyük Vatan Savaşı* döneminde orduda 1.000.000'a yakın Sovyet kadınının görev yaptığı düşünülüyor. Kadınlar, sadece cephe gerisinde hemşire, sağlık memuru, doktor olarak görev yapmak istemedi, aynı zamanda cepheye giderek bizzat erkeklerle birlikte savaşmak için girişimlerde bulundular.

Sovyet kadınları, savaşılan cephelerde, doktor, hemşire, pilot, keskin nişancı, Hava Savunma Kuvvetleri'nin bölgelerinde haberleşme görevlileri, gizli birliklerde istihbaratçı, şoför, topograf, muhabir, hatta tank sürücüsü olarak topçu ve piyade birliklerinde görev yapmışlardır. Kadınlar ayrıca, partizan ve yeraltı hareketlerine de aktif olarak katılmışlardır.

Büyük Vatan Savaşı yıllarında savaşa katılan Sovyet kadınlarının Kara Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri ve Donanma'da askerlik hizmetlerini yaptıkları bilinmektedir.²⁶ Kadın askerler Kızıl Ordu içinde karışık birimlerde görev yaptıkları gibi ayrı askeri oluşumlar da organize etmişlerdir.²⁷

Tarihçilerin düşüncesine göre, Sovyet kadınlarının ilk katıldıkları savaş, 22 Haziran 1941 yılında Brest Kalesi'nde yapılan savaş olarak kayıtlarda geçer. Almanlar, bu kaleyi yaklaşık bir ay boyunca ele geçirememiştir, kaleyi savunan Kızıl Ordu savaşçıları arasında büyük çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadınlar buralarda özellikle komutanlar, hemşireler, muhaberat görevlileri, keskin nişancılar olarak görev yapmışlardır. Hitler ordusunun subayları arasında, Brest Kalesi'ni NKVD (Narodnyy Komissariat Vnutrenny Del SSSR- SSCB İçişleri Bakanlığı Halk Komiserliği)'nin özel bir kadın birliğinin koruduğu söylentisi yayılmıştır. Brest Kalesi,

²⁴ Vera Semyonovna Murmantseva, Sovetskie jenşini v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Jurnal Mısl, Moskva, 1974, s. 39; (Z.Kaşkenbayev,Voенno-organizatorskaya rabota kompartiy respublik Sredney Azii i Kazakstana v godi Velikoy Oteçestvennoy voyni 1941-1945 gg, Alma-Ata,1970, s.209).

²⁵ Geroini Voynı, Moskva, 1962, Politizdat, 2 Moskva, 1971, s.61.

²⁶Grigoriy Fyodotoviç Krivoşeev (O poteryah sredi jeşçin-voennoslujaşçih i volnonayomnogo sostava //Voенno-istoričeskiy jurnal, 2005. № 1. s. 33), V. S. Murmantseva (Sovetskiye jenşini v Velikoy Oteçestvennoy voyne; Zaşçita Oteçestva, 1987/5. s. 3); S. N. Poltorak (Jenşini na frontah Velikoy Oteçestvennoy voynı, SPb, 2002, s. 21).

²⁷ Voенny ensiklopedičeskiy slovar, Moskva, 1984,s. 135.

Alman askerleri tarafından ele geçirildiğinde, Alman generaller, yıkıntılar arasında, şaşkınlık içinde ellerinde silah olan çok sayıda kadın olduğunu görürler. Az sayıda kadın da esir alınır²⁸.

Sovyet kadınları, Nazi Almanyasına karşı kazanılan zafere önemli katkıda bulunmuşlardır. Bu durumu M. İ. Kalinin, “*Halkımızın Manevi Karakteri Hakkında*” adlı makalesinde şöyle yazar:“... Bundan önceki tüm savaşlar, bugünkü savaşın büyük destanı karşısında sönük kalır. Sevdiklerinin kaybında gösterdikleri dayanıklılık, cesaret, olağanüstü güçleri, savaştaki coşkulu halleriyle Sovyet kadınlarının kahramanlığı ve fedakarlığı ölçülemez, diyebilirim ki geçmişte hiçbir zaman böyle bir yücelik görülmemiştir”²⁹.

Sovyetler Birliği Kahramanı olarak ilk onurlandırılan kişi olan İ. Papanin, Almanların Sovyetler Birliği’ne saldırdığı tarih olan 22 Haziran 1941’den bir gün sonra, 23 Haziran 1941 tarihli *Pravda* gazetesinde yayımlanan “Faşist Barbarları Dünya Yüzünden Silmek” adlı makalesinde “Tek iradeyle, tek yürekle, tek akılla, tek insan olacağız” ifadesi, Sovyet halkı üzerinde çok etkili olur³⁰.

Sovyetler Birliği’nde savaş sırasında, tüm mesleklerden, her yaştan ve milliyetten kadınlar, Vatan savunmasında Kızıl Ordu Silahlı Kuvvetleri saflarında yer almışlardır. Savaşın ilk günlerinden itibaren kadınlar mevcut bir orduya gönderilmeleri için verdikleri dilekçeler Sovyet yönetimince savaşın hızlandığı dönemde tekrar gündeme gelir. Kadınların silahlı savaşa doğrudan katılmalarına ilişkin isteği dikkate alınarak, onların yurtsever girişimlerine daha planlı ve organize bir karakter vermek için idari organlar, savaş eğitimi almalarını sağlarlar. Büyük mobilizasyon çalışmalarını komsomol gerçekleştirdi. 1 Ekim 1941 yılında Savunma Halk Komiserliğine bağlı verilen eğitimle, Sovyet kadınları eğitime tabi tutularak, *Sovyet Leninist Komünist Gençlik Birliği Merkez Komitesi’nin (Tsentralnyy Komitet Vsecoyuznogo Leninskogo Kommunističeskogo Soyuzu Molodyoji)* inisiyatifiyle 1942 yılında, kadrosunu genç kızların oluşturduğu komsomol-gençlik altbölümleri kuruldu. 222 binden fazla kadın, uzman savaşçı olarak hazırlandı, bu sayıya mayın uzmanı 6097 kadın, makinalı tüfek uzmanları 4522, tüfek uzmanı 7796, otomatik tüfek uzmanı 15 290, keskin nişancılar 102333, tüm uzmanlıkların muhaberat görevlerine 45509 kadın dahil oldu³¹.

Sovyetler Birliği’ni savunan komsomol bünyesinde ilk etapta toplam 500.000 genç kız vardı, bunlardan 200.000’i komsomolun aktif üyesiydi; mobilize edilen kızların %70’i bir ordu-da aktif görev almıştır³². Bu sayı, savaşın seyri içinde giderek artış göstermiştir.

²⁸ <http://ww2history.ru/3999-velikijj-p...ny-v-gody.html>,(12.02.2016).

²⁹ Mihail İvanoviç Kalinin, O moralnom oblike našego naroda, Ogiz Gospolitizdat, Moskva, 1945, s. 32.

³⁰ Velikaya Oteçestvennaya v pismah, haz. V.G. Grişin, Moskva, Politizdat, 1980; Pravda, 23 Haziran 1941 (İ. Papanin, “Faşist Barbarları Dünya Yüzünden Silmek”, Pravda, 23 Haziran 1941).

³¹ Voennaya istoriya Rossii:lüdi i sobitiya, Nataliya Vitalyevna Yevdokimova, “Vklad sovetskih jenşçin v obespeçenii stabilnosti tıla b organizatsii pomoşçi fronty v godı Velikoy Oteçestvennoy voynı”, pod.red.V.N.Skvortsova, otd.red.V. A. Veremenko, Leningradskiy gosudarstvennyy universitet, Sankt-Peterburg. 2015, s. 205.

³² Pyotr Bonifotyeviç Zahareviç, Sovetskie jenşçini v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Annotukaz literatura., Moskva,1994, s. 134.

Savunma Bakanlığı Merkez Kadın Keskin Nişancı Hazırlık okulunu bitiren kadın keskin nişancılar, Nazilerle savaştı. İki binin üzerinde kadın keskin nişancı farklı cephelerde mücadele etti. Bunlar arasında makinalı tüfek kullanan ve diğer silahları ustalıkla kullanan kadınlar olduğu gibi, bu birliklerde komutan ve farklı yönetici pozisyonlarda da görev yapmışlardır³³.

Deniz Kuvvetlerinde de kadınlar görev yaptılar. Donanmada 1942'de zaten 25 bin çeşitli uzmanlık alanlarına sahip kadın vardı: tıp, iletişim, topograflar, şoförler, elektrikçiler vb. Öyle ki bazen Sovyet gemilerinde tüm yardımcı mürettebat ekibi kadınlardan oluşturuluyordu³⁴.

Kadınlar tank birliklerinde görev yaptı. Yalnızca zırhlı birliklerin askeri eğitim kurumlarında değil, cephe de görev yaptılar. 4 - 6 ay boyunca tank gibi karmaşık bir makineyi kullanmayı öğrendiler ve başarılı bir şekilde savaştılar. Zırhlı ve makineleşmiş birliklerde kadınlar, tank sürücüsü-tamirci, topçu-telsizoperatörleri, tank komutanları ve tank alt birimlerinde görev yapmışlardır³⁵.

Savaş pilotu olarak eğitilen kadınlar hazırlık okulunu bitirdikten sonra, savaşta etkin olarak cephelerde görev yapmışlardır. Çoğu zaman erkek askerlerden daha başarılı uçuşlar yapmışlar ve gece uçuşları yaptıkları için Nazi subaylarının korkulu rüyası haline gelmişlerdir. gece uçarak, Nazi birliklerini hiç beklemedikleri bir anda bombaladıkları için Nazi subaylarınca bu kadınlar, "gece cadıları" olarak adlandırılmıştır.

Sovyet kadınları, aldıkları eğitim sonunda savaşın olduğu cephelerde, tüm güçleriyle savaşın içinde vatanlarını korumak için çoğu zaman canlarını feda ederek mücadele ettiler. Alman askerlerinin hızlı ilerleyişi karşısında, Kızıl Ordu içinde her verilen görevde düşmanlarına karşı amansızca savaşmışlardır.

SOVYET KADINLARININ CEPHE GERİSİNDEKİ ÇALIŞMALARI

29 Haziran 1941 tarihli direktifte, Sovyetler Birliği Parti Merkez Komitesi ve Halk Komiserleri, parti liderlerini ve ön saflardaki Sovyet örgütlerini, Sovyet halkını Sovyetler Birliği'nin bütün güçlerini ve kaynaklarını, başlayan savaşa hizmet etmeye şu ifadelerle çağırdılar: "Şimdi her şey, tek bir dakika bile kaybetmeden, düşmana karşı mücadelede tek bir fırsatı kaybetmeden, hızlıca örgütlenme ve hareket etme yeteneğimize bağlı", deniyordu söz konusu direktifte³⁶.

Halkın sonsuz güvenini ve desteğini kullanan Leninist parti, düşmana karşı kazanmanın belirleyici şartı olan cephe gerisi ve cephe arasında kalıcı bir birlik yarattı. Komünist Partinin Nazi işgalcileriyle savaşma çağrısında bütün Sovyetler Birliği tek yürek oldu. Cephe gerisinde çalışan emekçiler, Kızıl Ordu ve Deniz Kuvvetlerine silahlanma, mühimmat, yiyecek ve giyecek

³³ Z.P. Vaşurina, "V stroyu zaşçitnikov Oteçestva", Voенno-istoričeskiy jurnal, 2001, № 3, s.18-19.

³⁴ Yu N. İvanova, Jenşçinu Rossii na slujbe Oteçestvu, Voennaya istoriya Oteçestva s drevnih vremyon do naşih dney, V 2 T, T. 2, Moskva,1995, s.5-449.

³⁵ Z.P. Vaşurina, V stroyu zaşçitnikov Oteçestva, Voенno-istoričeskiy jurnal,2001, № 3, s.18-19.

³⁶ Kommunističeskaya partiya v Velikoy Oteçestvennoy voyne (Haziran 1941-1945)Dokumenti i materialı, s. 43.

sağlamak için ellerinden geleni yaptılar. Cephe gerisindeki bu emek işçileri şüphesiz kadınlardı³⁷.

Cephede ortaya koydukları başarılarının yanı sıra cephe gerisinde de Sovyet kadınları vatanları adına benzersiz bir emek ortaya koydular. Cephe gerisinde yaklaşık 15 milyon emek işçisi kadın çalıştı. Savaş yıllarının en büyük zorluklarının üstesinden gelerek, tüm güçlerince düşmana karşı mücadele eden, cephedeki askerlerin gereksinim duyduğu her şeyi karşılamak için insanüstü bir çalışma yürütürler³⁸.

Kadınlar, önemli ölçüde, işçi ordusuna ve ülkenin kömür endüstrisine katıldı. 1 Mart 1942 itibarıyla, ülkenin kömür madenlerinde çalışan 41.010 kadın, 1 Ocak 1943'ten itibaren kadın sayısı 66.063 kişiye yükselmiştir. 1 Ocak 1944'te, sadece kömür endüstrisi Halk Komiserliği sisteminde, 320.124 kadın çalışmıştır³⁹.

Özellikle Kuznetsk havzasının kömür endüstrisinde pek çok kadın çalıştı. 1942'nin sonunda Kuzbass'ta 15.100 kadın çalışıyordu; bunlardan 8071'i yeraltı maden işçiliğinde çalışıyordu.⁴⁰

Sovyet kadınları, cephe gerisinde de birçok erkeğin yaptığı işleri yapmak zorunda kalmışlardır. Erkeklerin büyük çoğunluğunun savaşa gitmesiyle cephe gerisinde yapılması ve yönetilmesi gereken işler kadınların üzerine kalmıştır. Kadınlar, cephede savaşan askerlerin ihtiyaç duyduğu makinaların üretimi için tezgah başına geçmiş, traktöre binmiş, demir yolları kontrolörlüğü yapmış, maden ve metalürji uzmanlığı gibi tüm alanlarda çalışmışlardır.

1942'de ülkedeki elektrik santrallerinde, kadınlar % 52,6 yi oluşturur. Uralların en önemli enerji sistemlerinden biri olan "Çelyabenergo"da kadınlar nitelikli çalışan sürücülerin % 63'ünü, su denetimlerinin % 76'sını ve elektrikli motorlarda ve panolarda görev yapan % 100 motor tamircisini oluşturdu. Savaş boyunca kadınlar tekstil ve hafif sektördeki tüm işçilerin % 70'inden fazlasını oluşturuyorlardı. Bazı şehirlerde, bölgelerde ve Sovyet Cumhuriyetlerinde emeğin tekstil ve hafif sanayi işçileri bileşimindeki payı daha da yüksekti⁴¹.

Kadınlar, ülkenin savunma fonuna para, işgal güçlerinin saldırılarından zarar gören halk için yiyecek ve kıyafet topladılar, gerektiğinde askerler için defalarca kan vererek donör oldular. Savaş boyunca cephe gerisindeki kadınlar, Kızıl Ordu askerlerinin, aileleriyle arasındaki haberleşmeyi sağladılar. Gruplar halinde cephelere giderek askerlere hediyeler, yakınlarının mektuplarını taşıdılar, böylelikle Anavatanlarını savunan askerlere moral verdiler, askerlerin, sevdikleriyle bağlarını güçlü tuttular, bu da askerlerin cephede yaşadıkları her türlü olumsuzluğa dayanma gücünü artırdı. Kadınlar, genç kızlar Kızıl Ordu birliklerinde görev yaptılar,

³⁷ Vera Semyonovna Murmantseva, Sovetskie jensini v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Jurnal Mısl, Moskva, 1974, s. 28.

³⁸ E.E. Milanovskiy, Vospominaniya o godah voynı , izd. Logos, 2005, s.167.

³⁹ A. B. Mitrafanova, Raboçiy klass SSSR v godı Velikoy Oteçestvennoy voyny, Akademiya nauk SSSR, İnstitut istorii SSSR, Moskva, Nauka,1971, s. 204.

⁴⁰ Vera Semyonovna Murmantseva, Sovetskie jensini v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Jurnal Mısl, Moskva, 1974, s. 28.

⁴¹ Nadejda Dmitriyevna Aralovets, Jenskiy trud v promıslennosti SSSR, Moskva, 1954, s.31-53.

partizan faaliyetlere katıldılar, işgalci güçlerin Sovyet topraklarından kovulmasında ve yenilgiye uğratılmasına aktif olarak katılmışlardır. Sosyalist anavatanın silahlı savunucularının birliklerinde tüm mesleklerden, her yaştan ve milliyetten kadınlar yer almıştı⁴².

Savaşta iki ana durum içiçe geçmiştir: savaşın dehşeti ve günlük yaşam. Ünlü Rus yazarı Konstantin Simonov bu konuyu şu şekilde açıklar:

“Savaş, ölümün beklendiği ve düşünüldüğü sürekli bir tehlike değildir. Eğer böyle olsaydı, o zaman tek bir kişi bile onun yıkıcı ağırlığına, bir ay bile katlanamazdı. Savaş, yaşamımızda her zaman var olan, günlük yaşamın tüm tesadüfleri, özellikleri ve detaylarının, sürekli öldürülebilirlik olasılığının bulunduğu ölümcül tehlikeler bütünüdür... Cephedeki insan, güvenliğini düşünmeye bile zamanın olmadığı, sınırsız sayıda sorunlarla uğraşmaktadır. Bu yüzden cephe korku donar ve bu durum insanların korkusuz olmalarından kaynaklanmaz”⁴³.

Savaşta olağanüstü bir insan gücüne ihtiyaç vardı. Öyle ki, en üretken nüfusun önemli bir kısmı Kızıl Ordu birliklerinde bulunuyordu, Kızıl Ordu'nun nüfusu, savaş süresi içinde 5 milyondan 11,3 milyon insana ulaşmıştır. Bu nedenle büyük bir rezerve sahip olan kadın emeğinin kullanılması konusu savaş yıllarında, hem sosyo-ekonomik açıdan hem de askeri-stratejik öneme sahipti. Erkek nüfusun cephelere gitmesiyle sanayi ve tarım alanlarında oluşan boşluğu kadınlar üstlenmiştir. Önceleri erkeklerin yaptıkları işleri yapmaya başlamıştır: 1939 yılında yaklaşık 50 bin kadın, sadece metal işleme endüstrisinde tornacı olarak çalışmıştır, 40 bin kadın tesisatçı olarak, 24 bin değirmenci, 14 bin metal işleyicisi olarak çalışmıştır⁴⁴.

Kadınların savaş yıllarında ulusal ekonomiye kitlesel akını, onların ekonomideki sayısal kadrosunu ve rolünü de değiştirmiştir. 1941-1945 yılları arasında ulusal ekonomide yer tutan kadın emeğinin artırılması konusundaki şu verileri değerlendirmek gerekir: ekonomide 1944 yılında 1940 yılına kıyasla %19, sanayide ise %12 olarak artmıştır⁴⁵.

Sosyal hayatta kadınların cephe gerisinde üretime katılımını desteklemek amacıyla, tüm 1941 yılı süresince *Vladimirskaya Gazeta* gazetesinde periyodik olarak her sayısında, üretime katılan kadınlarla ilgili örnekler, fotoğraflar ve katılım rakamları yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra gazetede kadınlara özel bölümler ayrılır. Sonuçta 1941 Ekim ayına doğru kadınlar, ülkenin çalışanlarının %45 ini oluştururken, 1940 yılında %41 olan bu rakam, 1942 yılının başlarına doğru %52 olur⁴⁶.

Ülke yönetimi, kadınlar için çok büyük umutlar besliyordu. 6 Kasım 1941 yılında Ekim

⁴²Vera Semyonovna Murmantseva, Sovetskie jenşini v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Jurnal Mısl, Moskva, 1974, s. 4.

⁴³ Konstantin Mihayloviç Simonov, Raznie dni voynı. Dnevnik pisatelya. Cilt 2. 1942-1945, Moskva, 1977, s. 117.

⁴⁴ Nina Dmitriyevna Aralovets, Jenskiy trud v promışlennosti SSSR, Profizdat, Moskva. 1954, s. 170.

⁴⁵ Aleksandra Fyodorovna Şmelyova, Sovetskie jenşini v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Moskva, 1947 s.79.

⁴⁶ Margarita Stefanovna Ziniç, Trudovoy podvig raboçego klassa v 1941-1942 gg., Nayka, Moskva, 1984, s. 121-122.

Devrimi'nin 24. yıldönümüne ithaf edilen görkemli oturumunda İ. V. Stalin halka şöyle seslenir:

“... Anavatanımıza onu köleleştirmek için saldıran, Alman işgalcilerini yok etmek gerekir. Bunun için ordumuzun ve cephemizin tüm ülke tarafından aktif biçimde desteklenmesi gerekir. Devlet kurum ve kuruluşlarındaki işçilerimiz, memurlarım, kadınlarımı ve erkeklerimizin yorulmadan çalışabilmesi; cepheye daha çok tank, tanksavar silahlar, toplar, uçaklar, mayın silahları, makineli tüfekler, tüfekler, askeri teçhizatlar sağlayabilmeleri; kolhozcularımızın, erkek ve kadınlarımızın hiç yorulmadan tarlasında çalışmalarına, cepheye ve ülkeye daha çok ekmek, et, kurumlar için hammadde vermeleri için tüm toplumun desteği gerekmektedir”⁴⁷.

Stalin'in bu konuşması halk üzerinde büyük etki yapar. Böylece cephe savaşı askerlere yapılan yardımlar, sistematik ve kitlesel bir karakter taşımakta olup, cephenin ve cephe gerisinin ahlaki politik bütünlüğünü ortaya koyar. Yurtseverlik duygusu ve yakınları olan insanlara duydukları kaygıyla hareket eden Sovyet kadınları, kendi devletlerinin ekonomik ve askeri gücünün güçlenmesi için ellerinden gelen herşeyi yaptılar. Kendi rahatlıklarından tümüyle vazgeçen anneler, kızkardeşler, eşler, yani tüm kadınlar cephe savaşı kadınlarının, cephe savaşı kadınlarının kolaylaştırmak ve onların moralini yüksek tutmak için olanca güçleriyle çalıştılar.

Sovyet kadınlarının savaştaki aktif katılımı öylesine yüksekti ki, bu durum Sovyetler'e karşı cephe savaşı kadınlarının bile dikkatini çekiyordu. Alman askerlerinden 43396 künye numaralı onbaşı Otto Helman, nişanlısına yazdığı bir mektupta bunu şu ifadeyle aktarır: “Stalingrad'da herkes savaşıyor, öyle ki, elleri, kafaları olan tüm erkek ve kadınlar savaşıyor”⁴⁸.

Bununla birlikte Stalingrad (bugünkü adı Volgograd) kuşatmasında, gördükleri manzara karşısında, Alman askerlerinin yazdığı mektuplardan görüldüğü gibi, acı çeken sivil halka karşı duydukları acıyı gizleyemezler. Alman erbaş G. D. (517 nolu motorize piyade alayı karargahı, 295 inci piyade tümeni), 6 Kasım 1942 yılında şöyle yazar: “Kötü giyimli halleriyle soğukta öylece bırakılmış çocuk, kadınlar, dedemiz yaşında yaşlıların bedenleri sokaklarda öylece yatıyorlar. Bu çok sarsıcı bir durum, her ne kadar onlar bizim düşmanlarımız olsa bile, bu manzara gerçekten çok acı”⁴⁹.

Yazılan mektuplarda, bahsedilen Stalingrad'da savaşı kadınların, kendilerini bile savunmaya dermanı olmayan güçsüz yaşlı kadın ve erkeklerden oluştuğu vurgulanırken, savaş manzarası büyük bir acı duygusuyla verilir.

Düzenli ve iyi eğitilmiş Alman askerlerinden oluşan Hitler'in ordusu Stalingrad'ı bugünkü adıyla Volgograd'ı yerle bir etmesine rağmen, kadını, erkeği, yaşlısı, çocuğuyla savaşı Sovyet direnişi karşısında, yine de savaşı kaybederek geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

Alman ordusu, 1941 yılı Temmuz ayının ilk yarısında başlayan ve 900 gün süren Leningrad kuşatmasını da sonlandırmak zorunda kalır. G. K. Jukov kumandasındaki Sovyet ordusu,

⁴⁷ İosif Vissarinoviç Stalin, O Velikoy Oteçestvennoy voyne Sovetskogo Soyuzu, Moskva, 1951,s.35.

⁴⁸ «...Hot raz napişu tebe pravdu» Pisma soldat vermahta iz Stalingragskogo okrujeniya, Moskva, Haz. Nina Emilyevna Vaşkau, Rospen, Moskva, 2013, s. 53.

⁴⁹ A.g.e., s. 122.

Leningrad halkının kadınıyla, erkeğiyle katıldığı savaşı, Rusya'nın zorlayıcı coğrafi koşullarının da etkisiyle kazanmıştır, Alman ordusu şehri 1944 yılı Ocak ortalarında boşaltmak zorunda kalmışlardır⁵⁰.

Sovyet kadınları, İkinci Dünya Savaşı'nın tüm acımasız şartlarında savaşın yükünü en az erkekler kadar taşımışlardır. Anlatılan savaş öykülerinin birçoğunda övgüyle söz edilmişlerdir. Sovyetler Birliği tarihinde *Büyük Vatan Savaşı* olarak anılan 22 Haziran 1941' den 9 Mayıs 1945' e kadar süren bu dönemde, Sovyet kadınlarının cephe ve cephe gerisindeki kahramanlıkları, tarih sayfalarında haklı yerini almıştır.

SOVYET KADINLARININ PARTİZANLIK VE YERALTI FAALİYETLERİ

Büyük Vatan Savaşı sırasında yapılan gerilla hareketleri, Sovyet halkının Hitler Almanyası'na karşı mücadelesinin önemli bir parçasıydı. Geniş kitlelerin yabancı istilacıların yenilgisine katılımının en aktif biçimlerinden biri olan Hitler Almanyasına karşı mücadelesi, gerçekten savaşın adil doğası tarafından oluşturulan ulusal bir hareketti.

Kadınlar, genç kızlar Kızıl Ordu birliklerinde görev yaptıkları gibi Kızıl Ordu ile bağlantılı, partizan faaliyetlere de katıldılar, işgalci güçlerin Sovyet topraklarından kovulmasında ve onların tam anlamıyla hezimete uğratılmasına doğrudan doğruya ve faal olarak katılmışlardır. Partizan grupları ve yeraltı teşkilatlarında düşman güçlerine önemli zararlar ve kayıplar vermişlerdir. Sovyetler Birliği'nin silahlı savunucularının birliklerinde olduğu gibi partizan birliklerinde de tüm mesleklerden, her yaştan ve milliyetten kadınlar yer almıştır⁵¹.

Kendilerini düşman tarafından işgal edilen topraklarda bulan Sovyet halkının yanı sıra kuşatılmış Kızıl Ordu ve Deniz Kuvvetleri'ndeki askerler, komutanlar ve siyasi işçiler, Alman işgalcilere karşı mücadeleye katıldılar. Önde savaşan ve Nazilere karşı koyan Sovyet birliklerine yardım etmek için ellerinden geleni yaptılar. Kadınların da içinde bulunduğu partizan güçler, düşman karargahlarına girerek, Sovyet askerlerine düşman askerlerinin sayısı, cephanelerinin kapasitesi, erzak durumu, haberleşme bağlantıları ve savaş planları konusunda Kızıl Ordu birliklerine bilgi vermişlerdir.

Çok sayıda partizan kadın bir hazırlık eğitiminden geçirilmiştir. Savaş zamanında sadece partizan faaliyetinin merkez okullarında 1262 kadın, askeri hazırlıktan geçirilmiştir. Partizan birliklerinde de daha önce bahsedildiği gibi her yaşta, her meslekte ve milliyette kadın, bilgi toplamanın yanısıra, işgal edilmiş olan bölgelerin halkları arasında politik bir çalışma da yürütmüşlerdir. Halktan bilgi alarak Kızıl Ordu' da gerekli birimlere iletmışler ve böylece olası ölümlerin önüne geçmişlerdir⁵².

8 Temmuz 1941 tarihli Komünist Parti Merkez Komitesi'nin özel kararı ile "Düşman birliklerinin cephe gerisindeki savaşı hakkında" parti, cumhuriyetçi, bölgesel ve bölgesel parti

⁵⁰ Georgiy Konstantinoviç Jukov, *Vospominaniya i razmysleniya*, C.2, İzd. 5-e, Moskva. 1983, s. 169

⁵¹ Vera Semyonovna Murmantseva, *Sovetskie jensçini v Velikoy Oteçestvennoy voyne*, Mısl, Moskva, 1974, s.4.

⁵² A.g.e, s.217.

örgütlerinin partizan oluşumlarına ve yeraltı örgütlenmeleriyle ilgili olarak şöyle bir çağrıda bulunur:

"Her yönüyle atlı ve piyade gerilla gruplarının kurulmasına yardım etme, işgal altındaki yeraltı örgütleri ağımızın işgal altındaki toprakları örgütleyen bir ağın kurulması kararı alındı⁵³.

Silahlı partizan birlikler oluşturma faaliyetleri, Sovyet partizanlarının, işgal güçleriyle olan savaşın en kararlı ve etkili biçimi olarak ortaya çıkar. Beyaz Rusya'da, Kırım'da, Orlovsk, Smolensk, Kaliningrad, Leningrad bölgelerinde ve Krasnodar civarında, yani en uygun doğa koşullarının olduğu yerlerde partizan silahlı kuvvetlerinin ortaya çıkışları, kitlesel olarak yayılmaya başladı. Partizan hareketlerin anıldığı bölgelerde 193 798 partizan savaşmıştır, bunlar içinde 18 binden fazlası kadındır⁵⁴.

Kayda değer bir güç olarak partizan kadınlar, yalnızca işgalcilere karşı mücadeleleriyle değil, ortaya koydukları sayısal değerleriyle de ordunun en büyük yardımcısı durumundaydı. Partizan mücadelesine katılan 287.453 Sovyet yurtseverinden, 1 Ocak 1944'te partizan hareketinin merkez karargahı verilerine göre, 26.707 kadın vardı, farklı birliklerde ise kadınlar, tüm partizanların dörtte birini oluşturuyorlardı⁵⁵.

Vileyka bölgesindeki partizanların saflarında 800'den fazla kadın ve kız işgalcilere karşı savaştı. 2,5 binin üzerinde kadın, işgalcilere karşı, Smolensk partizanlarının saflarında savaştı. İşgalcilerle mücadeleye büyük katkı, kadınlar tarafından yapıldı. İstihbarat, gerilla oluşumlarında çalışan kızlar için bu iş kolay bir iş değildi, günlük yaşam risklerinin yanı sıra, inanılmaz zorluklar içeriyordu⁵⁶.

Partizan güçleri düşman askerlerinin evlerini yakan, bazen cephanelikleri havaya uçuran bazen de düşmanın haber alma kablolarını gizlice keserek, onların merkezle haberleşmesine engel olmaya çalışmışlardır. Bazen de Nazi askerlerinin sayısı, cephaneleri, savaş planları konusunda bilgi toplamak üzereyken askerler tarafından fark edilerek sorguya çekilmişlerdir. İşkenceye uğramışlar, konuşturulamayacağı anlaşılınca ya asılarak ya da kurşuna dizilerek idam edilmişlerdir.

Savaş zamanında tüm partizanların gururu olan Zoya Kosmodemyanskaya, yukarıda anılan çalışmaları yaparken yakalanarak işkence edilen ve konuşturulamayınca asılarak idam edilen bir Komsomol üyesiydi. Ölümünden sonra Sovyetler Birliği Kahramanı olarak ödüllendirilen Moskova Komsomolu Zoya Kosmodemyanskaya'nın adı, partizan izcilerinin korkusuz-

---

⁵³ Postanovleniye TSK VKP(b) "Ob organizatsii borbi v tilu vraseskih voysk", Pravda, 18.07. 1941.

⁵⁴ Nataliya Vitalyevna Yevdokimova, "Vklad sovetских jеnşçin v obespeçenii stabilnosti tla b organizatsii pomoşçi fronty v godi Velikoy Oteçestvennoy voyni" Voennaya istoriya Rossii: lüdi i sobitiya. pod.red.V. N. Skvortsova, otd.red.V.A. Veremenko, Leningradskiy gosudarstvennyy universitet, Sankt-Peterburg. 2015, s. 206.

⁵⁵ Velikaya Oteçestvennaya voyna Sovetskogo Soyuzu 1941-1945 gg, Kratkaya istoriya, Moskva, 1965, s. 596-597.

⁵⁶ Vera Semyonovna Murmantseva, Sovetskie jеnşini v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Moskva, Mısl, 1974, s. 217-219.

luk ve cesaret sembolü oldu. Zoya Kosmodemyanskaya'nın başarısını ülke, Moskova savaşının zor aylarında öğrendi. 29 Kasım 1941 yılında Zoya şu sözleri söyleyerek ölmüştü: "Halkı için ölmek mutluluktur"⁵⁷.

Bryansk ormanlarında savaşan 54 Orlovşina partizan birliklerinde 4 binden fazla kadın vardı. Altuhov Birliği'nde 185 partizan kadın vardı ve "Alman işgalcilere ölüm" ekibi içinde N. K. Krupskaya Birliği adına faaliyetlerde bulundular. Sovyet yönetiminin ve yasalarının geçerli olduğu, Sovyet yasalarının yürürlükte olduğu kolhozlara yerleşen düşman askerleri bu çiftlikleri ele geçirir. Orlovşina partizanları, düşman askerlerinin yerleştiği bu yerlerin cephe gerisi olan 490 yerleşim merkezine destekte bulundular. Ve böylece Orlovşina bölgesi partizanları, işgalcilere karşı mücadeleye büyük katkı yaptılar⁵⁸.

İşgalin ilk günlerinden itibaren, Naziler partizanlar tarafından somut darbeler yaşadılar. Neredeyse her gün, köy sakinleri, partizanların Nazi güçlerine karşı yürüttüğü, askeri operasyonlarını öğrendi: ya bir köyde düşman garnizonu yok edildi, silahlı bir kamyon patlatıldı veya bir Alman devriyesi ateşlendi. Partizanların düşman askerlerine karşı yürüttüğü mücadeleye bölge sakinleri, partizanları destekleyerek katkıda bulunmaya başladılar, ormanda yaşayan partizanlara yiyecek, giyecek gibi temel ihtiyaç malzemeleri sağlıyorlardı⁵⁹.

Liza Çaykina, işte bu kadınlardan biriydi. Yeraltı teşkilatının başkanı olan Liza Çaykina, bu savaşta hayatını hiçe sayarak savaşan kadın kahramanlardan biridir.

Liza Çaykina yeraltı gençlik örgütüne başkanlık etti. Velikiye Luki ve Kalinin bölgelerinde faaliyet gösteren partizan birliklerinde operasyonlarında aktif rol aldı. Keşfe çıktı, cesur baskınlara katıldı, yaralı askerleri tedavi etti. Düşman tarafından ele geçirilen güvenilir arkadaşlarının olduğu köylere girerek çok önemli bilgileri ele geçirdi. 22 Kasım 1941'de, Liza Çaykina, düşman garnizonlarının sayısını öğrenmesi amacıyla Peno'ya gönderildi. Yolda, giderken köy korucusu ve oğlu onu fark eder. Liza ise her şeyden habersiz, arkadaşına Red Ride Binicilik Çiftliği'ne gitmişti ve Lisa'yı Almanlar'a ihbar ettiler. Naziler, Kuprovs'un evine girer ve aileyi vurur ve Liza Çaykina'yı Peno'ya götürür, konuşması için işkence yaparlar ama işkence altında bile, cesur izci, partizan müfrezesinin yeri hakkında bilgi vermeyi reddeder. İşkencenin ardından Liza, 23 Kasım 1941'de Peno köyünde vuruldu. Faşistler partizan Liza'nın gömülmesini yasakladı. Liza'nın vücudu sokakta on yedi gün kaldı, ancak on sekizinci günde, akrabalarının yardımı ile gerillalar cesedi ormana götürdü ve gömdü. Alman işgalcilere karşı verdiği savaş sonunda öldürülen Liza, ölümünden sonra Sovyetler Birliği Kahramanı olarak ödüllendirildi.⁶⁰

Alman askerlerinin tüm bu yıldırma amaçlı vahşetine rağmen kadınlar, partizan ve yeraltı faaliyetlerini Kızıl Ordu'nun talimatları doğrultusunda sürdürmüşlerdir. Bu anlamda, yerel

⁵⁷ Murmantseva, Vera Semyonovna, Sovetskie jenişçini v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Mısl, Moskva,1974, s.219 (V. Panina, İstoriçeskiy vklad sovetskih jenişçin v obespeçeniye stabilnosti tıla i organizatsii pomoşçi frontu v godı Velikoy Oteçestvennoy voynu, Moskva, 2002; Komsomolskaya pravda, 30 Kasım 1966) .

⁵⁸ Z. V. Samoylova, Jenişçini v partizanskom podpolye i borbe.- Şli na bitvu partizanı, Bryansk,1972, s.313.

⁵⁹ https://www.gazeta.ru/science/2018/08/28_a_11928505.shtml (16.04.2019)

halkın desteğiyle de ormanda günlerce kalmayı başarmışlar ve düşman karargahlarına saldırılarına devam etmişlerdir. Böylece Kızıl Ordu'ya zaman kazandırarak, Alman işgalci güçlerin vatanlarından uzaklaştırılmasında çok büyük katkıda bulunmuşlardır.

Dünya tarihinde en fazla insan kaybının yaşandığı İkinci Dünya Savaşı, 1945 yılının baharında Nazi Almanyası'nın savaşı kaybetmesi ve 1 Mayıs'ta Hitler'in Berlin'deki sığınağında intihar etmesi üzerine sona erer. Faşizme karşı kazanılan bu zafer, tüm dünyada olduğu gibi Sovyetler Birliği'nde de coşkuyla kutlanır. Sovyetler Birliği için Zafer Günü 9 Mayıs 1945 tarihidir.

SONUÇ

Savaş, Sovyet kadınları için büyük bir deneyim olmuştur. Sovyet kadınları, bu savaşta sadece sevdiklerini, yakınlarını kaybetmemişler, aynı zamanda savaşın getirdiği zorluklara, yaşam koşullarının sıkıntılara, büyük bir cesaretle dayanmışlardır. Cephe erkeklerle birlikte savaşmışlar, cephe gerisinde de cephe savaşan askerlerin ihtiyacı olan silah ve savaş malzemelerinin üretilmesi için sanayide, maden ocaklarında, demiryollarında, yiyecek ve diğer ihtiyaçları üretmek için de tekstilde ve tarımda çalışmışlardır. Büyük bir özveriyle bir erkeğin yaptığı tüm işleri üstlenmişlerdir. Sovyet kadınları ayrıca cephe savaşan askerlere sevdiklerinden mektup ve haber taşıyarak askerlerin morallerinin yüksek olmasını sağlamışlardır, bir yandan da yaralananlara tıbbi yardımda bulunmuşlar ve en dikkate değer olanı ise savaşta askerlere defalarca kan vererek donörlük yapmalarıdır.

Büyük Anayurt Savaşı'nda orduda yaklaşık 1.000.000 kadın pilot, tank operatörü, uçak-savar topçusu, makinalı tüfek operatörü, istihbaratçı, keskin nişancılar, haberleşme uzmanları, hemşire, sağlık görevlisi, tıp hocası gibi daha birçok görevlerde bulunmuşlardır. Kadın savaşçıları, tüm birliklerde görevlerini en iyi şekilde yapmışlardır. Bu nedenle yaklaşık 200 bin Kızıl Ordu'nun kadın savaşçıları, savaş sırasında gösterdiği kahramanlık ve cesaretleri dolayısıyla nişan ve madalyalarla ödüllendirilmiş, 90' dan fazla Sovyet kadını da *Sovyetler Birliği Kahramanı* ünvanı ile ödüllendirmiştir⁶¹.

Sovyetler Birliği'nde, *Büyük Vatan Savaşı'nın* kahraman kadınları onuruna, çok sayıda anıt dikilmiştir. Sovyet kadınlarının cephe ve cephe gerisindeki kahramanlıklarını konu alan çok sayıda kitap, deneme, belgesel nitelikte öyküler, gazete ve dergi makaleleri yazılmış, sinema filmleri çekilmiştir.

Nobel ödülü sahibi Beyaz Rusya vatandaşı Svetlana Aleksiyeviç, *Büyük Vatan Savaşı* yıllarında Sovyet kadınlarının rolü hakkında yazılan çalışmalar konusunda şunları söyler: "Herşeyden önce bu dönemde yazılan eserlerin yurtsever bir yönelimi vardı ve bu durumun kadınlarda Anavatanlarını silahla savunmak için bir arzu oluşmasına yardımcı olması gerekiyordu"⁶².

---

⁶⁰ Mihail Vostrişev, *Geroi Velikoy Oteçestvennoy Voynı*, Eksmo, Moskva, 2015, s.50.

⁶¹ V. Surjik, *Nagradi Vtoroy mirovoy voynı*, Moskva, Olma media grup, 2011, s.80-90.

⁶² Svetlana Alekseyeviç, *U voynı ne jenskoye litso, Povesti*, Moskva, 1989.

Sovyetler Birliği'nde, 1965 yılında *Büyük Vatan Savaşı* zaferinin 20. yıldönümünün kutlanması sırasında, Sovyet kadınlarının savaşta gösterdikleri üstün başarılarını, *Büyük Vatan Savaşı* sırasında Anavatanlarını, cephe ve cephe gerisindeki kahramanlıklarını, özverili savunmalarını anmak için ve kadınların uluslararası dostluğun güçlendirilmesinde ve barış mücadelelerine büyük katkısına dikkat çekilerek, SSCB Yüksek Prezidyumu Başkanlığı Kararnamesiyle, *Uluslararası Dünya Kadınlar Günü* olarak kutlanan 8 Mart gününü, tüm Sovyet vatandaşlarının bayram tatili olarak ilan edilmiştir⁶³.

Savaşın yıkıcı etkisi, Sovyetler Birliği'nde toplumsal yaşamı ciddi dönüşüme uğratmıştır. Sovyet kadınları İkinci Dünya Savaşı'nda hem cephe hem de cephe gerisinde aktif rol almışlardır. Bununla birlikte savaş sonunda oluşan toplumsal düzen içerisinde, erkek nüfusunun azalmasının da etkisiyle Sovyetler Birliği'nde kadının toplumdaki rolü, eskiye kıyasla her alanda ön plana çıkmıştır.

Büyük Vatan Savaşı'nın kazanılmasında Sovyet kadınlarının katkıları Sovyetler Birliği içinde yaşamış olan ve bu mücadeleye katılan her Sovyet vatandaşı tarafından çok iyi bilinmekte ve bugün de çeşitli etkinliklerle hatırlanmaktadır. Savaş zamanında yaşayan çalışabilen tüm aile fertleri, kadın, erkek, çocuk bu savaşa katılmıştı. Bugün de, yani Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, her biri farklı bir ülkenin vatandaşı olan bu ailelerin çocukları, torunları yurt içi ve yurtdışında yapılan etkinliklerle 9 Mayıs 1945 Zafer Bayramı'nı, büyük bir coşkuyla anarlar. Bu törenlerde savaşta kaybettikleri erkek kardeşleri, babaları, büyükbabalarının yanı sıra kız kardeşleri, anneleri, büyükannelerinin fotoğraflarını gururla ellerinde taşıırken, bu savaşın kazanılmasında Sovyet erkekleri kadar Sovyet kadınların da ve katkısına vurgu yapmaktadırlar.

KAYNAKLAR

- Alekseyeviç, Svetlana, U voynı ne jenskoye litso, Povesti, Moskva, 1989.
- Aralovets, Nina Dmitriyevna, Jenskiy trud v promışlennosti SSSR, Profizdat, Moskva. 1954.
- Devlet, Nadir, Rusya Tarihi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.
- İnönü, İsmet, Hatıralar 2. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987.
- İvanova, Yu. N., Jenşçını Rossii na slujbe Oteçestvu, Voennaya istoriya Oteçestva s drevnih vremyon do naşih dneı, V 2 T, T. 2, Moskva, 1995, s.5-449.
- Jukov, Georgiy Konstantinoviç, Vospominaniya i razmişleniya, C.2, İzd. 5-e, Moskva. 1983.
- Kalinin, Mihail İvanoviç O moralnom oblike naşego naroda, Ogiz Gospolitizdat, Moskva, 1945.
- Kaşkenbayev, Z. , Voенno-organizatorskaya rabota kompartiy respublik Sredney Azii i Kazakstana v godı Velikoy Oteçestvennoy voynı 1941-1945 gg, Alma-Ata, 1970.
- Kotlyarskaya, Elena Moiseyevna, Jenşçını v SSSR, Moskva, Russkiy yazık, 1988.

---

⁶³ Pravda, 9 Mayıs 1965.

- Krivoşeev, Grigoriy Fyodotoviç, O poteryah sredi jeşçin-voennoslujajşçih i volnonayomnogo sostava //Voенno-istoričeskiy jurnal, 2005. № 1. s. 33.
- Krivoşeev, Grigoriy Fyodotoviç, Velikaya Oteçestvennaya bez grifa sekretnosti, Noveyşee spravoçnoe izdanie, İzdatelstvo Veçe, Moskva, 2009.
- Milanovskiy, E. E.,Vospominaniya o godah voynı, izd. Logos, 2005.
- Mitrafanova, A. B., Raboçiy klass SSSR v godı Velikoy Oteçestvennoy voynı, Akademiya nauk SSSR, İnstitut istorii SSSR, Moskva, Nauka,1971.
- Moskovkin, V. V., Otoçestvennaya istoriya, Rossiyskaya Federassiya ministerstvo obrazovaniya i nauki, İzd. Tümenskogo gosudarstvennogo i universiteta, 2008.
- Murmantseva, Vera Semyonovna, Sovetskie jeşçını v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Mısl, Moskva,1974.
- Panina, V. , İstoričeskiy vklad sovetskih jeşçin v obespeçeniye stabilnosti tıla i organizatsii pomoşçi frontu v godı Velikoy Oteçestvennoy voynı, Moskva, 2002.
- Poltorak, S. N., Jeşçını na frontah Velikoy Oteçestvennoy voynı, SPb, 2002, s. 21.
- Samoylova, Z. V. Jeşçını v partizanskom podpolye i borbe. Şli na bitvu partizanı, Bryansk, 1972.
- Sidorov, A. Yu, Kleymyonova, N. Ye., İstoriya mejdunaraodnih otnoşeniy 1918-1939 g., “Predvoenniy politiçeskiy krizis 1939 g.” Tsentrpoligraf, Moskva, 2008, s.289.
- Simonov, Konstantin Mihayloviç, Raznie dni voynı. Dnevnik pisatelya. Cilt 2. 1942-1945, Moskva, 1977.
- Stalin, İosif Vissarinoviç, O Velikoy Oteçestvennoy voyne Sovetskogo Soyuzı, Moskva, 1951.
- Surjik, V., Nagradı Vtoroy mirovoy voynı, Olma media grup, Moskva, 2011.
- Şmelyova, Aleksandra Fyodorovna Sovetskie jeşçını v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Moskva, 1947.
- Vaşurina, Z.P. , V stroyu zaşçitnikov Oteçestva, Voенno-istoričeskiy jurnal, 2001, № 3, s.18-19.
- Vostrişev, Mihail, Geroi Velikoy Oteçestvennoy Voynı, Eksmo, Moskva, 2015.
- Zahareviç, Pyotr Bonifotyeviç, Sovetskie jeşçını v Velikoy Oteçestvennoy voyne, Annotukaz literatura., Moskva,1994, s. 134.
- Ziniç, Margarita Stefanovna Trudovoy podvig raboçego klassa v 1941-1942 gg., Nayka, Moskva,1984, s. 121-122.

KİTAPLAR VE DİĞER BELGELER

- «...Hot raz napişu tebe pravdu» Pisma soldat vermahta iz Stalingragskogo okrujeniya, Moskva, Haz. Nina Emilyevna Vaşkau, Rospen, Moskva, 2013, s. 53.

Geroini Voynı, Moskva, 1962, Politizdat, 2 Moskva, 1971.

Velikaya Oteçestvennaya v pismah, haz. V. G. Grişin, Moskva, Politizdat, 1980.

Velikaya Oteçestvennaya voyna Sovetskogo Soyuza 1941-1945 gg, Kratkaya istoriya, Moskva, 1965.

Voennaya istoriya Rossii:lüdi i sobitiya: Nataliya Vitalyevna Yevdokimova, "Vklad sovetskih jenşçin v obespeçenii stabilnosti tıla b organizatsii pomoşçi fronty v godı Velikoy Oteçestvennoy voynı" pod. red.V. N.Skvortsova, otd.red.V.A. Veremenko, Leningradskiy gosudarstvenniy universitet, Sankt-Peterburg. 2015, s. 206.

Kommunistiçeskaya partiya v Velikoy Oteçestvennoy voyne (Haziran 1941-1945) Dokumenti i materialı, s.43.

Voenniye ensiklopediçeskiy slovar, Moskva, 1984,s. 135.

God krizisa 1939-1939: dokumenti i materialı, Cilt. 2, s.273.

Dokumentı vneşney politiki SSSR, T. XXII 1939 g. Kn. 1, s. 632.

GAZETELER

İzvestiya,24 Ağustos 1939.

Pravda, 23 Haziran 1941

Pravda, 18.07.1941

Pravda, 9 Mayıs 1965.

Komsomolskaya pravda, 30 Kasım 1966.

Cumhuriyet, 22 Eylül 1967.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://ww2history.ru/3999-velikijj-p...ny-v-gody.html>,(12.02.2016).

https://www.gazeta.ru/science/2018/08/28_a_11928505.shtml (16.04.2019)

<https://gallerix.ru/storeroom/1973977528/N/1019548323/>(27.04.2019).

[https://www.google.com/search?q=родина+мать+зовёт&sa=X&rlz=\(27.04.2019\).](https://www.google.com/search?q=родина+мать+зовёт&sa=X&rlz=(27.04.2019).)

<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B8%D1%81> (29.05.2019)